

КУЛТУРНО-ПРОСВЕТНЕ УСТАНОВЕ У БЕОГРАДУ

ПОЗОРИШТА

У развоју позоришне уметности, послератни период карактерише отварање неколико нових позоришта у Београду. За непуних десет година од ослобођења основано је пет нових позоришта и то: Југословенско драмско позориште, Београдско драмско позориште,

Хумористичко позориште или данас Београдска комедија, Дечје позориште „Бошко Буха“ и Марионетско позориште. Тако са Народним позориштем, које је основано 1868 године, Београд има сада 6 позоришта. У свим овим позориштима има укупно 4.635 седишта.

НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ

Народно позориште у Београду основано је 1868 године, а његова зграда, која данас лежи на Тргу Републике, подигнута је 1869 године, само две године пошто су турске посаде напустиле београдску тврђаву. То је, уствари, прва позоришна зграда у Србији.

Под кровом ове зграде развијала се српска позоришна уметност и у њој је београдско друштво упознало многе класичне, наше и стране писце. У тој згради, поред драме — из комада са певањем дошло се и до првих почетака оперске уметности и првих покушаја оперских претстава, у којима су улоге тумачили драмски глумци.

За време Првог светског рата зграда Народног позоришта је врло тешко оштећена. Обновљена је после завршетка рата, и тако су београђани у свом старом позоришту добили 1919 године и оперу, а касније и балет, који се развио у самостално уметничко тело.

Поред главне зграде, после Првог светског рата, Народно позориште је добило зграду на Врачару (такозвани Мањеж) и на тај начин имало две зграде у којима су радиле драма, опера и балет.

Зграда на Тргу Републике запаљена је 6 априла 1941 године. У пожару је пропао богат фондус који је уочи рата процењен на 20 милиона динара. Пожар је прогутао готово сав документарни материјал којим је Позориште располагало и у коме су били заступљени комплетни текстови, плакати, програми и остало, од времена оснивања.

Зграду су обновили окупаторске власти, јер су хтеле радом у Позоришту да пруже илузију нормализовања живота, а, исто тако, да зграду Народног позоришта користе за претставе намењене својим трупама.

За време борби приликом ослобођења Београда зграда је опет делимично оштећена. Прву претставу у ослобођеном Београду у згради Народног позоришта на Тргу Републике дали су чланови Позоришта народног ослобођења, 11 новембра 1944 године.

У циљу планског уздизања младих позоришних радника при Народном позоришту је 1945 године основан драмски студио, из којег је изишао знатан број младих глумаца (две генерације). Из

Сл. 1 — Народно позориште са спомеником кнеза Михаила на Тргу Републике

прве генерације драмског студија ангажовано је у Народно позориште седам свршених студената, затим, у два новооснована позоришта: Југословенско драмско шест и Београдско драмско девет, док су остали ангажовани у унутрашњости земље. Друга генерација слушалаца драмског студија започела је школовање 1946 године, а завршила 1949 године.

До 1947 године Народно позориште располаже са две зграде: на Тргу Републике и на Врачару. Оснивањем Југословенског драмског позоришта (1947 године) Народно позориште губи зграду на Врачару, која је адаптирана за потребе новог ансамбла, коме Народно позориште даје низ истакнутих сценских стваралаца. Из зграде на Тргу Републике отишао је изванредан број уметника и у новоосновано Београдско драмско позориште.

Извесну накнаду за губитак зграде

на Врачару Народно позориште је добило тиме што је иза своје зграде доградило нови део са дворанама за пробе, магацинима за смештај костима, канцеларијама, радионицама и другим просторијама.

У послератном периоду народне власти су пружале могућност Народно позоришту да обнови фондус који је 1941 године уништен, али ни до данас нису решени још сви проблеми за потпуну обнову. Поред извесних недостатака у фондусу који се решавају сукцесивно из године у годину, највећи проблем Народног позоришта је гледалиште са старим, дотрајалим фотељама и дрвеним седиштима на галеријама која су знатна сметња пажљивом праћењу претставе.

У периоду после ослобођења Народно позориште је унапредило сва три своја основна сектора драму, оперу и балет.

Данас особље Народног позоришта

броји 467 сталних лица уметничког, техничког и административног персонала.

Од ослобођења до данас на сцени Народног позоришта одиграо се велики број премијера класичних и савремених писаца.

Народно позориште, у послератном периоду, имало је значајних успеха у развијању наше позоришне уметности. Тако је балет Народног позоришта са успехом гостовао у Загребу, Љубљани, Ријеци, Пули, Нишу и у иностранству: у Атини, на фестивалу у Единбургу, Висбадену и Салцбургу.

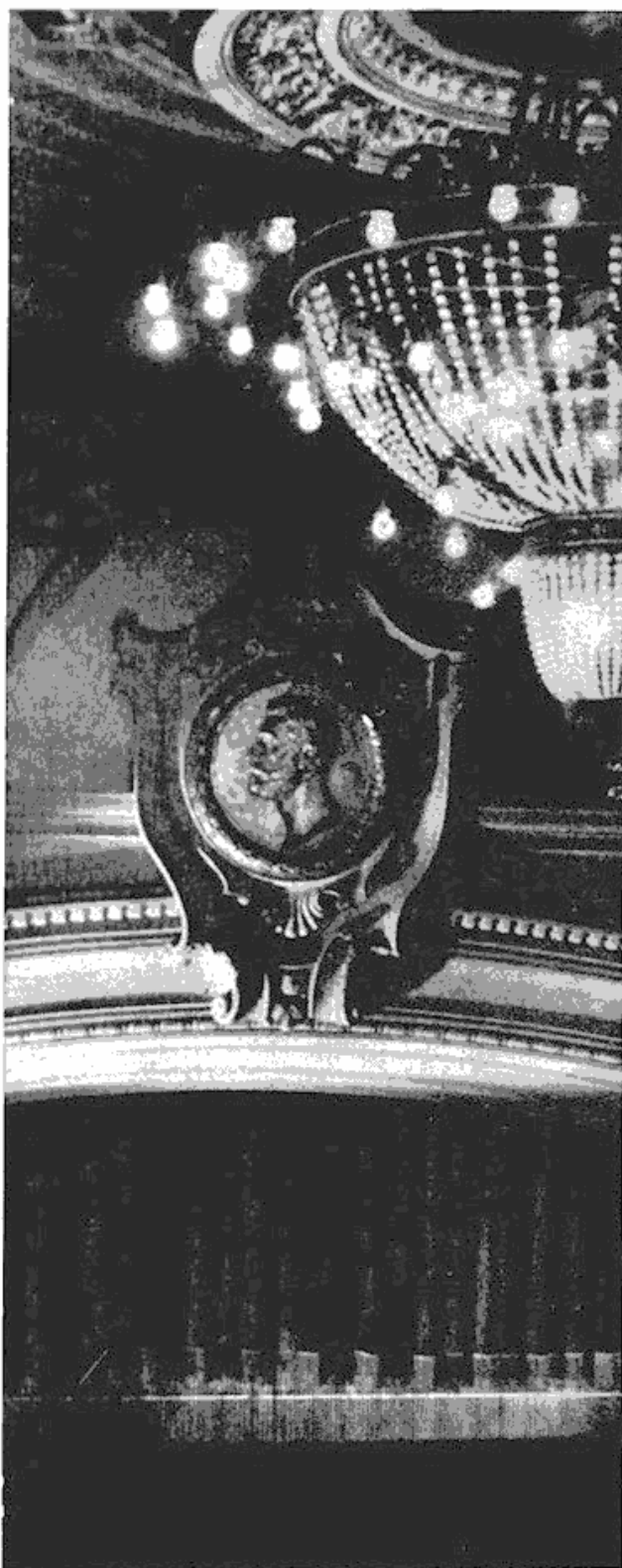
Опера је гостовала у Загребу, Љубљани, Ријеци, Пули, Нишу и у Швајцарској (Базелу, Цириху и Женеви).

Драма је за ових десет година својим гостовањем обухватила: Загреб, Љубљану, Цеље, Белу Цркву, Панчево, Скопље, Ниш, Шабац, Сарајево, Нови Сад, Цетиње, Титиград, Никшић, Мостар, Неготин, Зајечар и Бор.

Народно позориште је радило на зближавању са другим уметничким ансамблима. Тако су у згради Народног позоришта гостовали: Позориште народног ослобођења, Московско државно позориште лењинског комсомола, Македонски театар из Скопља (два пута), Хрватско народно казалиште из Загреба, Српско народно позориште из Новог Сада, Словенско гледалишче из Љубљане, Словенско гледалишче из Трста, Ансамбл позоришта из Зајечара, Приштине, Крагујевца и др.

Поред тога у згради Народног позоришта остварен је велики број појединачних домаћих и иностраних гостовања у драми, опери и балету.

За последњих пет позоришних сезона, према расположивим подацима, било је 55 премијера (драма 31, опера 20, балет 4), 1774 претставе и милион тристодеведесетпет хиљада петстотридесет два посетиоца. У истом периоду Позориште је имало 55,842.110 динара прихода, а добило је у виду дотације 187,688.744 динара.

Сл. 2 — Народно позориште у Београду. Детаљ позоришне сале са рељефом кнеза Михаила Обреновића, утемељача Народног позоришта. Рад вајара Ђорђа Јовановића

ЈУГОСЛОВЕНСКО ДРАМСКО ПОЗОРИШТЕ

Ово позориште је основано у јесен 1947 године, а прва претстава, *Краљ Бетајнове* од Цанкара, изведена је 3 априла 1948 године. Позориште је окупило најбоље уметничке снаге из свих већих позоришта наше земље са задат-

Сл. 3 — Скулптура пред Југословенским драмским позориштем — рад Бориса Калина

ком да се створи највеће, репрезентативно драмско позориште Југославије. Колектив овог позоришта се упорно борио да изради свој систем рада који би омогућио унутрашње уметничко јединство и нове квалитете у уметничком изражавању.

Репертоар позоришта, ниво уметничких достигнућа, техничка опрема комада и режиске поставке, убрзо су освојиле многобројну публику, својим високим уметничким квалитетима. Ово позориште је у потпуности оправдало наде које су у њега полагане приликом оснивања, јер је заиста постало најбоље драмско позориште у Југославији. О томе говори и број претстава које се дуго времена одржавају на репертоару, и огроман прилив публике из Београда и унутрашњости. Позориште је, такође, постигло велики успех и на гостовањима по свим нашим републикама где је било најсрдачније примљено.

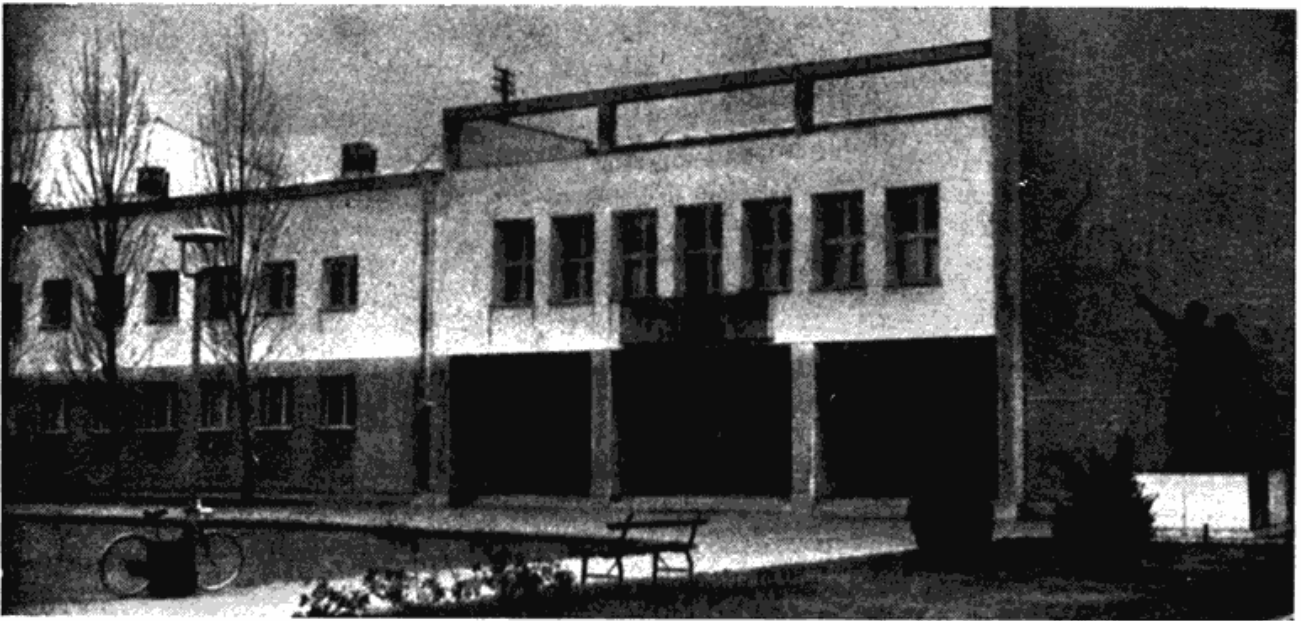
У току протеклих пет година позориште је неговало, углавном, класичну драму из наше и стране литературе. За овај период позориште је дало 24 премијере, од којих 7 домаћих дела и 17 страних. Укупан број претстава износи 1233, а број посетилаца 817.401. Приход од претстава износи 41,665.199 динара, а дотације за 5 година 180,694.889 динара.

БЕОГРАДСКО ДРАМСКО ПОЗОРИШТЕ

Основано је септембра 1947 године одлуком ИОНО-а града Београда.

Приликом оснивања позоришта није било зграде, а за позориште одређена је тадашња зграда Дома културе IV реона, која је тек била никла из темеља. У таквој ситуацији позоришту је додељена једна просторија у бившој згради Дома културе III реона у Лазаревићевој улици бр. 4. У тој просторији вршене су пробе, а она је служила и за канцеларију, магацин и остало.

Глумачки ансамбл био је образован од неколико чланова Народног позори-

Сл. 4 — Београдско драмско позориште на Црвеном Крсту

шта из Београда, неколико чланова провинцијских позоришта и 10 свршених ђака Драмског студија.

У мају 1948 године позориште је гостовало у Нишу, Крагујевцу, Вршцу, Земуну и тако даље. Децембра 1948 године позориште се преселило у нову зграду на Тргу Саве Ковачевића, а свечано отварање позоришта било је 20 марта 1949 године премијером *Сумњиво лице* од Бранислава Нушића.

Снабдевање потребним инвентаром и стварање фондуса позоришта ишло је тешко услед малих кредита. Управа позоришта је већи део фондуса прибављала из разних магацина и конфискованог намештаја. Нормално снабдевање позоришта почело је са буџетом 1949 године.

Приликом оснивања позоришта, и у прве две сезоне, политика репертоара је претстављала посебан проблем, обзиром да је драмски ансамбл тада био веома млад, и врло неуједначен. Зато је избор прва три комада био усретсређен на дела у којима је највећи број улога одређен за младе глумце (*Младост отаца*, *Школски другови*).

Услови рада у 1950 години били су доста тешки, јер позориште није имало довољан број просторија за смештај

уметника као и за канцеларије, јер се у згради налазила читаоница Дома културе IV реона која је имала цео II и III спрат. Тек по исељењу читаонице Дома културе из зграде позоришта, оно је добило просторије и могло је да обезбеди довољан број гардероба за уметничко особље и просторије за администрацију.

У сезони 1951/52 године позориште је гостовало у Скопљу, Лесковцу, Нишу, Крагујевцу, Параћину, Ђуприји, Светозареву, Смедеревској Паланци, Старој Пазови и Руми.

Позориште је у сезони 1952/53 гостовало у Загребу, Дубровнику, Мостару, Сарајеву и Бања Луци. Исте године у овом позоришту је гостовало Народно казалиште из Загреба са претставом *Стаклена менаџерија*.

Ово младо позориште последњих година свога рада све више негује савремени домаћи и страни репертоар.

Београдско драмско позориште је од свог оснивања до краја 1953 године дало 32 премијере од којих 12 домаћих дела и 22 страна. Број претстава у току овог периода износи 1011, а посетилаца 489.834. Приходи од улазница износе укупно 44,230.000 динара, а дотације 95,986.000 динара.

БЕОГРАДСКА КОМЕДИЈА

Хумористичко позориште је основано крајем 1950 године. У част прославе ослобођења Београда 1954 године узело је ново име Београдска комедија. Са давањем претстава позориште је отпочело 1 марта 1951 године. У току свога рада позориште је имало да преброди низ тешкоћа организационе природе, што је редовна појава код сваке младе установе овакве врсте. Најтежи проблем у раду позоришта био је недостатак просторија за рад. Позориште је од свог формирања до данас смештено у згради биоскопа „Београд“, а делимично разбачано још на 4 места у Београду.

У почетку свога рада позориште је тешко долазило до инвентара и осталог материјала, услед недостатка материјалних средстава. Временом се ситуација побољшала, тако да данас позориште постепено обогаћује свој фондус, који је још увек мали, па ће бити потребно још доста материјалних средстава да се омогући нормалан рад у позоришту.

Развојна линија репертоара показује

сталну тенденцију ка делима квалитетније литерарне вредности из домаће и стране литературе. За протекле 4 сезоне, на сцени овог позоришта, реализована су дела Нушића, Лопе де Вега, Голдонија, Хашека, Тијардовића, Шуберта и других. Посебна пажња посвећена је савременом драмском стваралаштву. Играна су дела Ј. Геца, Р. Ђукића, Д. Добричанина, П. Будака, и др. Ово позориште поред комедије негује и оперету.

Позориште није имало никаквих гостовања нити турнеја ван Београда.

У току прошле године, благодарећи помоћи НО града Београда, сазидан је магацин за декор у коме су смештене поред сликарнице и остале радионице позоришта.

Позориште је од оснивања до краја сезоне 1952/53 године дало 17 премијера од којих две оперете. Укупан број претстава је 711, а број посетилаца 649.536. Приходи су били у овом периоду 32,868.452, а дотације 42,750.000 динара.

БЕОГРАДСКО ДЕЧЈЕ ПОЗОРИШТЕ „БОШКО БУХА“

Дечје позориште „Бошко Буха“ израсло је из културно-уметничке групе пионира „Бошко Буха“ која је основана у јесен 1947 године. Као позориште почело је да ради у септембру 1950 године. Прва претстава је одржана у Београдском драмском позоришту, а за даљи рад је ангажована сала Коларчевог универзитета у којој се и данас претставе одржавају.

У јануару 1952 године извршена је фузија између Београдског дечјег позоришта „Бошко Буха“ и Градског позоришта лутака (типа „Гињол“). Луткарско позориште основано је маја 1948 године, и до фузије је радило у својим просторијама у улици 7 Јули 71. Званичан назив садашњег позоришта је „Београдско дечје позориште „Бошко Буха“. Треба напоменути да глумачки ан-

самбли и даље раде одвојено због различите врсте позоришне делатности; један драмски ансамбл, а други луткарски. Ова два различита ансамбла имају и различит начин рада, различит репертоар и техничке разлике у раду.

Позориште је отпочело са радом без икакве гардеробе, декора, светлосног парка и других потребних техничких средстава. Опрема комада вршена је у разним приватним радионицама. У мају 1952 године позориште је добило просторије за радионице, али ни до данас није успело да обезбеди за њих потребан инвентар.

Претставе овог позоришта дају се, као што смо рекли, у великој сали Коларчевог универзитета, која је за децу веома неподесна. Велики број седишта (1155), раван под и недовољна акустика

ове сале, онемогућава деци да добро виде и чују.

Приликом фузије двају позоришта донета је одлука да се за ово позориште уступи и адаптира сала „Истра“. Адаптација ове сале значи врло много за рад овог позоришта и допринеће далеко квалитетнијем и озбиљнијем раду. Разбацано на 5 разних места и у разним крајевима Београда ово позориште није

било до сад у стању да развије свој нормалан рад.

Ово позориште од свога постанка до краја сезоне 1952/53 године извело је 24 премијере, од којих 6 на луткарској сцени. Одржана је 481 претстава са 269.751 посетиоцем. Приходи од ових претстава су били 5,905.717 динара, док је дотација позоришта износила 23.032.990 динара.

БЕОГРАДСКО МАРИОНЕТСКО ПОЗОРИШТЕ

Ово позориште основано је 5 маја 1948 године под називом „Позориште лутака НР Србије“. То је прво стално позориште лутака у Србији. Приликом оснивања позориште се уселило у сутеренске просторије хотела „Палас“ на Топличином венцу бр. 23, али рад није одмах почео, јер су вршене адаптације додељених просторија све до октобра 1949 године. Прва претстава са премијером „Пепељуга“ од Владимира Назора дата је 23 октобра 1949 године. У овим просторијама позориште је радило све до октобра 1953 године, када је због адаптационих радова на згради хотела „Палас“ исељено из својих просторија. Како му истовремено нису биле додељене друге просторије оно је обуставило сваки јавни рад, све до данашњег дана. Инвентар позоришта је магациониран, а канцеларија управе позоришта је пресељена у Лазаревићеву ул. бр. 1. У току ове године биће решено питање смештаја овог позоришта, те ће оно тако наставити свој рад.

Позориште је гостовало ван Београда и то: у Смедереву 1951 године, а у Шапцу и Зрењанину 1952 године.

Тешкоће у раду позоришта састојале су се, поред осталог, и у недостатку стручног кадра и техничког уређаја.

Од оснивања 1949 године па до краја сезоне 1952/53 године позориште је дало 13 премијера, са 312 претстава са 69.485

посетилаца. Приходи позоришта су у овом периоду износили 1,110,955 динара, а дотације 6,230.060 динара.

За овако кратак период времена, уложена су велика материјална средства за рад и развој наших позоришта. Међутим, смештај свих позоришта није могао бити повољно решен. Тако на пример Хумористичко позориште и Дечје позориште „Бошко Буха“ раде у туђим зградама, а Марионетско не ради већ скоро годину дана, јер нема својих просторија. Исто тако су услови за рад у Народном позоришту слаби због тога што драма, опера и балет раде у згради која је мала, те рад свих ових ансамбла не може да се правилно и успешно одвија.

У току ове године решено је питање адаптације сале у палати „Истра“ за потребе Дечјег позоришта „Бошко Буха“, а такође ће бити решено и питање смештаја Марионетског позоришта.

У свих шест позоришта, од ослобођења до краја сезоне 1952/53 године, дато је укупно 249 премијера. Од тога је изведено домаћих дела: 86 драма, 6 опера и 7 балета; а од страних дела 98 драма, 39 опера, 2 оперете и 11 балета. Број претстава укупно, у свим позориштима, износи 7944, а број посетилаца 4,492.946. Приходи свих позоришта износили су у току ових година 214,098.747 динара, а дотације 611,620.692 динара.

БИОСКОПИ

Биоскопи су самосталне установе са самосталним финансирањем и не налазе се под Секретаријатом за просвету и културу.

Пре рата у Београду је било 13 биоскопа са 7.620 места. По ослобођењу 1946 године било је 16 биоскопа са 9.163 седишта. Овај број се 1953 године повећао на 26 биоскопа са 17.754 седишта. Ових 26 биоскопа раде искључиво као биоскопи изузев биоскопа „Београд“ чију салу користи Београдска комедија, тако да два вечерња филма отпадају због претстава овог позоришта.

У Београду и Земуну ради повремено још око 20 биоскопа. Када се овоме додају биоскопске баште, којих има 12, а које раде само преко лета, онда на територији Београда и Земуне има укупно око 60 места на којима се дају сталне или повремене биоскопске претставе.

Иако је број сталних биоскопа после рата више него удвостручен, можемо рећи да се још увек осећа недостатак

биоскопа, с обзиром на велики пораст становништва и интереса код публике. Ово нарочито важи за перифериске делове града, где је биоскопска мрежа неразвијена, а где постојећи биоскопи не одговарају ни по свом уређењу ни по капацитету. Због овога је правилна одлука НО града Београда да се у неким већим новоградњама обавезно изграђују и биоскопске дворане.

Колики је интерес грађана за биоскопске претставе може се видети најбоље по броју претстава и посетилаца у току послератних година у 26 сталних биоскопа. Од 1946 године па до краја 1953 године у овим биоскопима одржано је 166.342 претставе на којима је присуствовало 57,991.722 посетиоца.

Само за три последње године приходи у сталним биоскопима износили су: 1951 године 161,325.000 динара; 1952 године 273,314.000 динара, а 1953 године 310,357.000 динара, што укупно за три године чини 744,996.000 динара.

БЕОГРАДСКА ФИЛХАРМОНИЈА

Симфониски оркестар Србије основан је 1 јануара 1951 године. Главни део музичара новог музичког тела сачињавали су ранији чланови симфониског оркестра Радио Београда и изванбрај музичара из симфониског оркестра ЈНА.

Почетком јануара 1952 године Симфониски оркестар променио је свој назив и од тада се зове Београдска филхармонија.

Главни разлог за оснивање Београдске филхармоније био је да се оформи једна уметничка установа која би одговарала потребама нашег главног града и која би омогућила успешна јавна извођења симфониске музике. Оснивањем оркестра Београдске филхармоније настојало се да се његов рад усмери на све већем проширењу репертоара, и извођењу симфониске музике из свих

области и свих доба симфониског стваралаштва. Главни задатак Београдске филхармоније је да на својим концертима упозна ширу публику са стандардним и модернијим делима светске музичке литературе, као и са делима нашег домаћег симфониског стваралаштва. Београдска филхармонија, такође, врши за потребе радио, снимање домаће симфониске музике.

Услови рада Београдске филхармоније, од самог оснивања па до данас, нису најповољнији. Филхармонија нема своју сопствену зграду, нити за извођење концерата, нити за смештај администрације. Све пробе врше се у Студију Радио Београда у улици Милоша Великог бр. 7, а јавни концерти се одржавају у дворани Коларчевог народног универзитета.

Београдска филхармонија би треба-

ло да има своју зграду у којој би била велика дворана за пробе и јавне концерте и где би се сместило уметничко и административно особље филхармоније.

Оркестар Београдске филхармоније у току 1951 године гостовао је у унутрашњости Србије и то: Нишу, Крагујевцу, Ваљево, Шапцу, као и у градовима других република: на Цетињу, у Котору, Дубровнику, Мостару, Сарајеву и Зеници.

Године 1952 Београдска филхармонија гостовала је у Атини, где је приредила 6 концерата. Пријем у Грчкој био је врло срдчан, а успех велики.

Поред београдских диригената и солиста који су наступали са оркестром филхармоније гостовало је и 14 домаћих и 21 инострани уметник.

Рад Београдске филхармоније у периоду од 1951—1953 године био је плодан. Број концерата се повећао од 25 у 1951 години на 33 у 1953 години, а број посетилаца од 21.427 на 33.634. Врло по-

вољно на посету се одразило увођење концерата у претплати са напред објављеним програмом. Управа Београдске филхармоније извела је на својим концертима у претплати по једно домаће дело и то углавном прво извођење.

Код избора солиста из Београда Управа Београдске филхармоније и њен уметнички савет настојали су да омогуће наступ са оркестром и млађим талентованим почетницима.

Треба нагласити, да би рад оркестра био у многоме олакшан када би постојале веће могућности за набавку најпотребнијих инструмената из иностранства, јер се исти не израђују код нас.

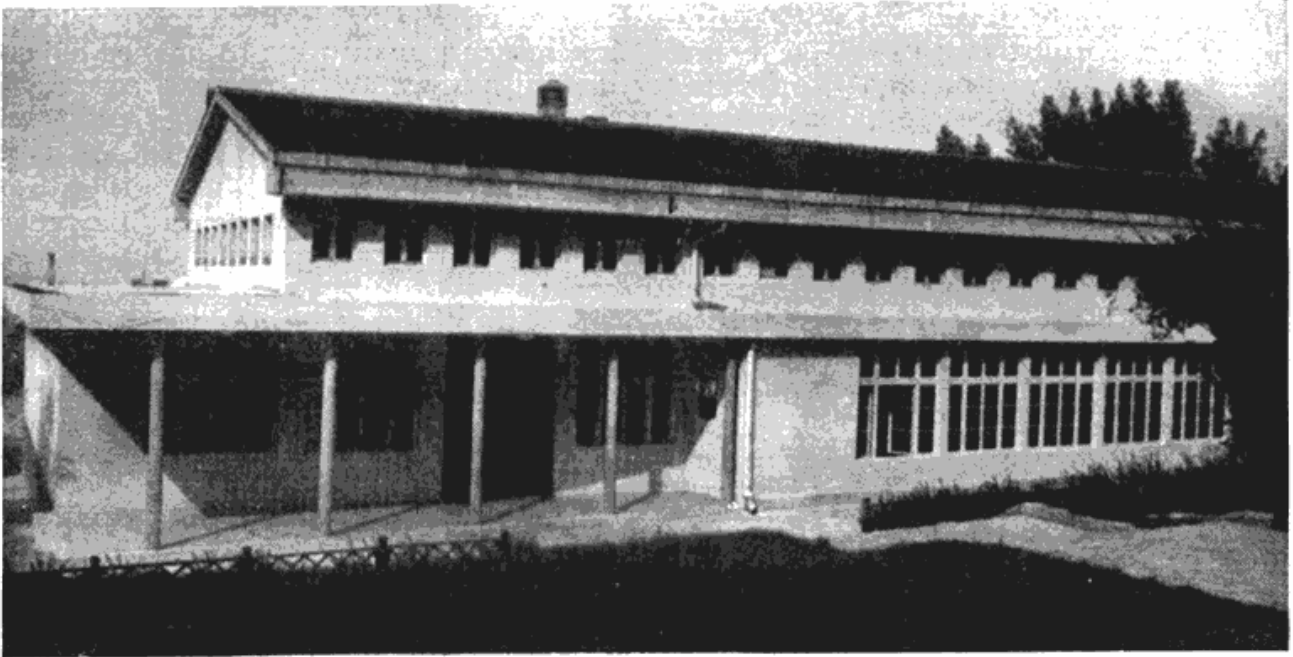
Од оснивања филхармоније до краја 1953 године дато је 64 премијерна концерта, а укупан број концерата износи 104 (9 специјално за омладину). На овим концертима било је 81.775 посетилаца. Укупан приход у току овог периода износио је 4.460.535 динара, а укупна сума буџета 40.591.001 динар.

ДОМОВИ КУЛТУРЕ

Пре рата у Београду је било 8 установа у којима се одвијао културно-просветни и забавни живот, а које су биле нека врста домова културе. Сале којима су располагали ови домови имале су око 3.500 седишта.

После рата је културни и политички живот у Београду био врло интензиван и богат, а масовне организације су тај живот усретсрешивале око домова културе који су један за другим почели да се отварају у разним крајевима Београда. Уствари, масовне организације су биле иницијатори и оснивачи домова културе. Данас има укупно 27 установа које служе као домови културе, а у њима око 10.000 седишта, не рачунајући у овај број Дом жељезничара, Дом гарде, Дом армије, Дом УДБ-е и Дом ваздухопловства (Земун), у којима се тако исто одвија врло жив културно-просветни рад. И поред знатног повећања бро-

ја домова културе, потребе Београда у том погледу још увек нису ни приближно задовољене, јер ти домови ни по броју, ни по капацитету, ни по местима где се налазе ни по уређају не одговарају обимним захтевима који се пред њих постављају. Већина од ових домова располаже са једном већом салом и две мање просторије које су недовољне за развитак разноврсне просветне и културне активности. Ако се томе дода, да се у домовима културе развија и целокупан политички и друштвени живот масовних организација, онда је јасно да се културно-просветни рад, у ужем смислу, није могао увек систематски развијати. Изузетак од овога чине два велика дома културе чије зграде имају све услове да се у њима развије потпун културно-просветни рад. То су Дом културе „Браћа Стаменковић“ и Дом културе Нови Београд. Први је по-

Сл. 5 — Дом културе општине Западни Врачар у улици 1 Маја бр. 78

дигнут на иницијативу Месног синдикалног већа Београда, а други су изградиле омладинске радне бригаде које су учествовале на изградњи Новог Београда. Нови домови културе мањег обима, то јест сале са по 2—3 просторије, изграђене су на Западном Врачару, Звездари, Источном Врачару, Падинској Скели, Раковици и Железнику. Остали

домови су већином мање просторије, које су после рата адаптиране за културне потребе, или су то бараке. Такође је после рата отпочела изградња великих домова културе на Вождовцу и Бановом Брду, на чијем довршењу се још и данас ради, а који ће задовољити једну велику потребу ових крајева. Потребно је нагласити да су у изградњи и

Сл. 6 — Дом културе општине Источни Врачар у улици Божицара Аџије бр. 3

Сл. 7 — Дом културе »Браћа Стаменковић« општине Карабурма, Кланички Булевар бр. 2

обнови свих ових домова активно учествовале све масовне организације и преко добровољних радних акција много допринеле да се ти домови културе што пре изграде.

Мрежа домова културе у Београду није потпуна, те би у појединим, нарочито периферним деловима града требало подићи још неколико мањих, а већ

започете домове културе завршити.

Како за изградњу домова културе, тако и за њихову опрему, народни одбори су уложили велика материјална средства, која се и данас дају у виду дотација за њихово издржавање.

Данас домовима културе управљају одбори које постављају народни одбори општина, из редова грађана и претстав-

Сл. 8 — Дом културе општине Звездара у ул. Милана Ракића бр. 38

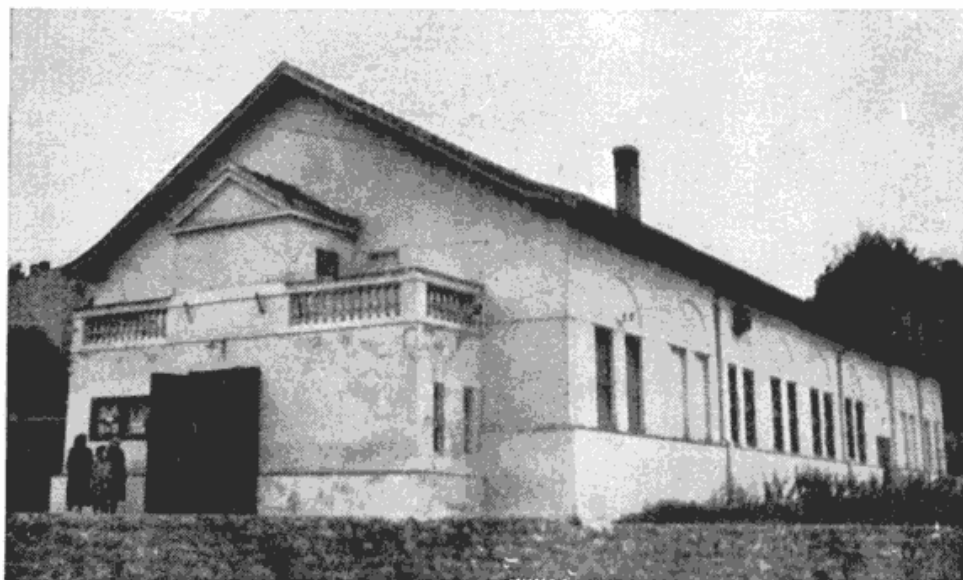
Сл. 9 — Дом културе општине Стари Град
у улици 7 Јула бр. 71

ника масовних организација. Ови одбори претстављају органе самоуправљања који воде целокупну културно-просветну политику домова и брину се о њиховом материјалном издржавању. Одлуке управних одбора спроводе управници домова уз помоћ осталог особља.

Делатност домова културе састоји се у разноврсним облицима просветног и културног рада. Од ослобођења до данас, по свим домовима културе, организован је огроман број течајева: за општеобразовање, здравствено просвећивање, кројење и шивење, домаћинских течајева, течајева за музику, за балет, течајева страних језика и тако даље. Културна активност домова се огледа и у организовању великог броја приредби културно-уметничких друштава, концерата, позоришних претстава, књижевних вечери, усмених новина, свечаних академија, разних изложби итд.

У оквиру домова културе развија се углавном и делатност народних универзитета који су од ослобођења до данас организовали низ предавања из области политике, науке и уметности.

Све ове приредбе, предавања, курсеви и друге форме рада, окупиле су у послератном периоду хиљаде и хиљаде грађана Београда, који су у домовима културе добили нова корисна знања и културну разоноду.

Сл. 10 — Дом културе општине Топчидерско Брдо у ул. Васе Пелагића бр. 15

АНСАМБЛ НАРОДНИХ ИГАРА „КОЛО“

Ансамбл народних игара Србије основан је 15 маја 1948 године са задатком да на уметнички начин интерпретира наше народне игре. Пошто је то био први професионални ансамбл народних игара у Југославији, његовим искуством послужиле су се народне републике Македонија, Хрватска и Црна Гора приликом формирања својих ансамбла. Садашњи назив „Коло“ Ансамбл Србије добио је 23 маја 1953 године.

*

После првих шест месеци испуњених савлађивањем играчке технике и систематским учењем народних игара уз помоћ демонстратора — најбољих народних играча, певача и свирача, Ансамбл је приступио сценској обради игара и тек крајем децембра 1948 године дао прве концерте. Отада до краја 1955 Ансамбл је одржао укупно 684 концерта и много пута учествовао на разним приредбама. Од тога броја у нашој земљи Ансамбл је дао 341 концерт (у Београду 191, а у осталим градовима 150) и у иностранству 343. Од јануара 1953 Ансамбл одржава у току концертне сезоне редовне концерте сваког понедељка у сали Београдског драмског позоришта.

За последњих пет година „Коло“ је гостовало у Аустрији, Белгији, Бурми, Грчкој, Енглеској, Италији, Кини, Немачкој, СССР, Трсту, Турској, Француској, Холандији и Швајцарској, и то у неким од ових земаља више пута. 30 концерата у лондонском Кембриџ театру и 50 концерата у париској Палати Шајо, као и освајање три прве награде на Светском такмичењу у Ланголену 1951 године, донели су Ансамблу „Коло“ највећа признања публике и стручне штампе и реноме најбољег ансамбла ове врсте у Европи.

*

Репертоар Ансамбла састоји се данас од 47 тачака, којима је претстављено богатство и разноврсност игара читаве

Југославије. У свима кореографијама — чији су аутори Олга Сковран, Добривоје Путник, Агата Жиц и други кореографи — долази до снажног изражаја лепота наше народне игре, музике и ношње, јер се Ансамбл служи искључиво народном техником и стилем, прилагођујући, наравно, игре битним захтевима сцене. Музичку обраду тачака за народни и тамбурашки оркестар, као и за симфониски оркестар, дали су композитори С. Христић, М. Живковић, Ј. Славенски, М. Вукдраговић, К. Барановић, С. Рајичић, М. Логар, Ј. Бошњаковић, Н. Херцигоња и други.

*

Извођачки колектив Ансамбла састоји се од свега 42 играча и играчице и 10 чланова оркестра. Директор и уметнички руководилац „Коло“ је Олга Сковран. Наставно особље чине два асистента, два стручна сарадника и хонорарни наставници, а у администрацији ради 5 службеника. Гардероба Ансамбла претставља данас збирку од преко 600 комплетних костима у вредности од неколико десетина милиона динара.

Пошто Ансамбл нема сопствену зграду нити подесне просторије за рад он с муком успева да у исто време одржава концерте — просечно сваког трећег дана један! — спрема нове тачке и ради на стручном усавршавању својих чланова. Осим тога, одавно се осећа потреба за школом која би члановима Ансамбла после завршеног играчког стажа омогућила да постану наставници народних игара у балетским школама, како је то и предвиђено Уредбом о оснивању Ансамбла. Затим, све је јасније да баш при овој установи треба основати Студио Југословенских народних игара за домаће и стране стручњаке, и у том правцу се врше припреме. Остали проблеми, у првом реду материјалне природе, — на пример набавка народне ношње — решавају се мање више успешно.

Сл. 11 — Ансамбл народних игара »Коло« — »Чачак« — игра из Србије

Сл. 12 — Ансамбл народних игара »Коло« — »Комитска игра«

INSTITUTIONS CULTURELLES ET ARTISTIQUES DE BELGRADE

LES THÉÂTRES

Après la guerre Belgrade ouvrit cinq nouveaux théâtres, il en a donc aujourd'hui six, avec un total de 4635 sièges.

Théâtre National

Ce théâtre fut fondé en 1868, et en 1869 il emménagea dans sa maison actuelle.

En 1919 il comprenait aussi l'Opéra, et plus tard fut formé le ballet. En recevant la maison de Vračar (Manège) il avait développé son activité dans les deux maisons, aussi bien dans le domaine du drame que de l'opéra et du ballet.

Incendié le 6 avril 1941 le théâtre souffrit un dommage se chiffrant à 20 millions de dinars, car la documentation historique de ce théâtre depuis sa fondation a été détruite.

C'est dans cette maison qu'a eu lieu la première représentation après la libération, le 11 novembre 1944, représentation donnée par le Théâtre de la Libération Populaire.

Afin de former de nouvelles générations le théâtre a fondé en 1945 le Studio d'Art Dramatique, dont deux générations de jeunes comédiens sont sorties.

Le Théâtre Dramatique de Yougoslavie, fondé en 1947, prend possession de la maison à Vračar, et un certain nombre de meilleurs hommes de théâtre et techniciens est affecté à ce nouveau théâtre, quittant pour cette raison le Théâtre National.

En compensation des locaux ainsi perdus le Théâtre National a reçu un bâtiment spécialement construit à cette fin, dans le prolongement du théâtre existant. C'est là que se trouvent la salle de répétitions, les locaux destinés aux décors, aux accessoires etc.

Malgré l'aide des autorités populaires, dans l'époque d'après guerre, le théâtre n'a toujours pas réussi à renouveler les fonds perdus en 1941. Le plus grand problème de cette Maison, en dehors des fonds, c'est la salle aux fauteuils vétustes qui empêchent de suivre en silence le spectacle.

Le Théâtre National compte aujourd'hui 467 membres et il a accordé une attention particulière au drame, surtout depuis la

libération. Sa troupe a fait plusieurs tournées dans le pays et à l'étranger, avec des œuvres du domaine du drame, de l'opéra et du ballet.

Au cours de ces derniers cinq ans le Théâtre National a eu 55 premières dont 31 drames, 20 opéras et 4 ballets, le total des représentations se chiffre à 1774 et le chiffre des spectateurs à 1,395.523.

Le Théâtre dramatique de Yougoslavie

Fondé à la fin de 1947 ce théâtre a donné sa première soirée déjà le 3 avril. C'était «Le Roi de Bétaynova». Ce théâtre réunit des artistes de premier ordre, et cette troupe lui a permis de réaliser les meilleurs spectacles de drame dans le pays, ce qui d'ailleurs était et reste son but.

Durant ces cinq années le théâtre a présenté 34 premières (7 auteurs du pays et 27 étrangers) insistant surtout sur le drame classique du pays et de l'étranger. Le total des représentations est de 1233, et des spectateurs 817.401.

Le Théâtre Dramatique de Belgrade

Fondé par une décision du Comité de la ville, le 3 septembre 1947, ce théâtre n'avait pas, au début, ses propres locaux, il a reçu le bâtiment du IVe arrondissement et la Maison du IIIe arrondissement avait cédé une salle pour les répétitions. En 1948 le théâtre a reçu le bâtiment nouvellement construit sur la Place de Sava Kovačević, qu'il a inauguré le 20 mars 1949 avec la première du «Personnage suspect», une comédie de Nušić.

Ce théâtre a joué dans plusieurs villes yougoslaves, il a reçu le Théâtre National de Zagreb, qui a présenté à Belgrade «La ménagerie de verre», de Williams.

Jusqu'à la fin de 1953 le Théâtre Dramatique de Belgrade avait donné 32 premières, dont 12 œuvres du pays et 20 œuvres étrangères. Le nombre des représentations était 1011 et le nombre de spectateurs 489.834.

La Comédie de Belgrade

Ce théâtre a été fondé à la fin de 1950 et il a commencé à donner ses représentations en 1951. Les problèmes brûlants de ce théâtre sont les problèmes des locaux et de l'équipement. Grâce au soutien financier du Comité de la ville de Belgrade le théâtre a obtenu des locaux pour abriter ses décors et ses accessoires. Durant les quatre saisons dernières ce théâtre a joué du Nušić, Lope de Vega, Goldoni, Hašek et autres. Ce théâtre joue également des opérettes.

Avec la saison 1952/53 incluse ce théâtre a donné 17 premières, 711 représentations, vues par 649.536 spectateurs. Ses recettes sont 32.868.452 et la subvention est de 42.750.000 dinars.

Le Théâtre pour les enfants „Boško Buha“ à Belgrade

Ce théâtre a ses origines dans l'association culturelle des enfants »Boško Buha«, qui a été fondée en 1947. Le théâtre proprement dit a commencé son travail en 1950, et en 1952 il a fait la fusion avec la scène des marionnettes (type Guignol) et ce théâtre nouvellement créé a pris le nom de »Boško Buha« mais les deux ensembles travaillent séparément, à cause des différentes formes de leur activité.

Les représentations de cet ensemble ont lieu dans la salle de l'Université Populaire de Kolarac, qui ne correspond pas aux besoins de ce théâtre et il a été décidé au moment de la fusion que la salle du palais »Istra« sera adapté, ce qui facilitera grandement le travail de ce théâtre.

L'ensemble a donné, jusqu'à la fin de la saison 1952/53 24 premières, dont six premières des pièces à marionnettes. Les 481 représentations avaient réunies 269.751 spectateurs.

Le Théâtre des marionnettes à Belgrade

Fondé le 5 mai 1948 sous le nom de »Théâtre des marionnettes de la R. P. de Serbie«, ce théâtre occupait d'abord le sous-sol de l'hôtel »Palace«. Faute de locaux il n'a pu commencer son travail qu'en 1949 et la première de »Condron«, de l'écrivain croate Nator a eu lieu le 23 Octobre. L'adaptation de l'hôtel »Palace« a laissé de nouveau

ce théâtre sans locaux, ce qui a interrompu son activité. La question de son installation doit être résolue cette année-ci. Il reste à résoudre la question des cadres techniques, qui manquent.

Le théâtre a joué en dehors de Belgrade également.

Jusqu'à la fin de 1953 ce théâtre a réalisé 13 premières, a donné 312 représentations avec 69.485 spectateurs.

CINÉMAS

Les cinémas ont le statut des entreprises avec l'autonomie financière.

Avant la guerre Belgrade avait 13 cinémas avec 7.620 places, aujourd'hui il y a 60 cinémas fixes ou provisoires. Ce chiffre comprend 26 cinémas avec 17.754 places, des jardins et autres locaux où les films sont projetés suivant la saison ou occasionnellement.

Malgré le fait que le chiffre des cinémas ait doublé par rapport à l'avant-guerre, ils n'arrivent pas à satisfaire les besoins, d'autant plus que les cinémas des faubourgs ont un équipement insuffisant ainsi que les salles. Le grand intérêt du public pour le film se reflète le mieux dans le chiffre des spectateurs de 1946 à la fin de 1953. A cette époque les 26 cinémas de Belgrade ont donné 166.342 représentations, le chiffre des spectateurs était 57.991.722.

LES FOYERS DE CULTURE

Avant la guerre Belgrade ne possédait que huit établissements qui pouvaient servir de centres culturels. Par contre aujourd'hui il y en a 27, dont 10.000 places disponibles. Le Foyer des cheminoux, ainsi que celui de la Garde Nationale, du Ministère de l'intérieur, de l'Armée et des Aviateurs à Zemun, n'ont point été compris dans le nombre mentionné ci-dessus. Les plus grands Centres de culture sont le Foyer des »Frères Stamenković« et le Foyer culturel du Nouveau Belgrade. Le premier des deux a été construit à l'initiative du Conseil Local syndicaliste tandis que le second a été bâti par les brigades de jeunesse qui ont travaillé à la construction du Nouveau Belgrade.

Après la guerre on a construit de grands Centres de culture à Voždovac et Banovo Brdo. La construction de ces bâtiments a été

faite grâce aux organisations populaires et aux brigades de travaux bénévoles.

Le nombre de Foyers est encore insuffisant étant donné que les Centres de culture construits jusqu'à présent ne sont point assez vastes pour satisfaire les besoins actuels.

L'activité des Universités Populaires dans ces Foyers est très grande, elle se compose de conférences politiques et scientifiques ainsi que de conférences sur les arts. Dans tous ces Centres une activité hétérogène s'est développée sur le plan culturel. Les Belgradois ont trouvé un lieu de distraction qui leur offre en même temps la possibilité d'un enrichissement culturel.

LA PHILHARMONIE DE BELGRADE

L'orchestre symphonique de Serbie a pris le nom de «Philharmonie de Belgrade» en 1952. La Philharmonie s'est fixée le but de faire connaître au public les oeuvres typiques des auteurs étrangers et du pays.

Ne disposant pas de maison à elle, la Philharmonie se sert du studio de la Radio-Belgrade pour ses répétitions, et les concerts ont lieu dans la salle de l'Université de Kolarac. Une telle situation n'offre évidemment pas les meilleures conditions de travail.

L'orchestre philharmonique a visité en 1951 certaines villes de Serbie, notamment: Niš, Kragujevac, Valjevo, Šabac, ainsi que les villes des autres républiques. Sa visite à Athènes compte parmi ses grands succès.

21 artistes étrangers et 14 artistes du pays ont donné des concerts avec la Philharmonie de Belgrade, sans compter des chefs d'orchestres et solistes de Belgrade.

Jusqu'à la fin de 1953 la Philharmonie a donné 104 concerts dont 64 premières et 9 destinés spécialement à la jeunesse. Le nombre d'auditeurs était de 81.775.

ENSEMBLE DE DANSES POPULAIRES «KOLO»

Formé en tant que premier ensemble professionnel du pays, ce groupe a été fondé le 15 Mai 1948 dans le but de cultiver artistiquement les danses et la musique traditionnelles et de les propager dans le pays et à l'étranger.

A cet effet, pendant sept années de son existence, «KOLO» a donné 684 concerts, 341 à Belgrade et dans le pays, 343 à l'étranger.

Tous ces concerts ont rencontré un accueil chaleureux du public et ont été de grands succès.

Le répertoire de cet ensemble se compose de danses et de chants de toutes les régions de la Yougoslavie. La chorégraphie est donnée par Olga Skovran, D. Putnik, A. Žic et autres tandis que la musique est adaptée par S. Hristić, K. Baranović, J. Slavenski et autres compositeurs yougoslaves connus.

A la tête de la troupe se trouve Olga Skovran qui est directrice et chef artistique depuis la fondation de cet ensemble. La troupe se compose de 42 danseurs et danseuses, 10 membres d'orchestre, professeurs et personnel administratif.

Le manque de locaux est pour le moment le problème le plus important qui se pose devant la troupe.

L'ensemble souhaite fonder une école qui une fois les études terminées donnerait aux élèves une qualification de professeur de danses populaires. Il serait de même très utile de fonder un Studio de danses folkloriques pour les experts du pays ainsi que pour ceux de l'étranger.

Illustrations dans le texte:

- Fig. 1 — Théâtre National sur la Place de la République
- Fig. 2 — Détail du Théâtre National avec le relief du prince Mihailo Obrenović, fondateur du Théâtre National. Travail de Djordje Jovanović
- Fig. 3 — Sculpture devant le Théâtre dramatique de Yougoslavie — travail de Boris Kalin
- Fig. 4 — Théâtre dramatique de Belgrade sur la place de la Croix Rouge
- Fig. 5 — Maison de la culture, mairie «Zapadni Vračar», rue du 1er Mai No. 78
- Fig. 6 — Maison de la culture, mairie «Istočni Vračar», rue Božidara Adžije No. 3
- Fig. 7 — Maison de la culture «Braća Stamenković», mairie «Karaburma», dans la rue Klanički Bulevar No. 2
- Fig. 8 — Maison de la culture, mairie «Zvezdara», rue Milana Rakića No. 38
- Fig. 9 — Maison de la culture, mairie «Stari Grad» dans la rue du 7 Juillet No. 71
- Fig. 10 — Maison de la culture, mairie «Topčidersko Brdo» dans la rue Vase Pelagića No. 15
- Fig. 11 — Ensemble folklorique «Kolo» — danse serbe — «Čačak»
- Fig. 12 — Ensemble folklorique «Kolo» — «Danse des comites»